

Червоному центру Австралії – це можливість відкрити для себе пустелю Танамі, національний парк «Улуру-Ката-Тжута», Королівський каньйон і національний парк «Ватаррка», гори Макдоннелл. Під час дайв-сафарі біля берегів Великого бар'єрного рифу до звичайного дайвінгу додаються гострі відчуття під час зйомки акул та інших морських мешканців.

Популярним є сафарі-туризм у Бразилії, зокрема в Амазонському регіоні, де він є одним із найзахопливіших і найнебезпечніших у світі, передусім у Пантаналі – зоні Центральної та Південної Бразилії з великою кількістю видів флори та фауни: кайманів, піраній, анаконд, папуг ара, пум, реунів [2].

Отже, сафарі – це не просто подорож подалі від обжитих людиною місць, а дотик до загадкового світу природи національних заповідників і парків, тих куточків нашої планети, де люди не всемогутні над природою. Саме тому цей вид відпочинку набуває популярності в усьому світі.

Джерела та література

1. Види сафарі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://travel-africa.livejournal.com/59718.html>
2. Кенія і її сафарі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vechervkarpatah.at.ua/publ/3-1-0-261>
3. Сафарі-туризм – активний відпочинок і єднання з природою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mustang.lviv.ua/archives/891#.VCT9tGd_un1
4. Таке різне «сафарі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.safari.kiev.ua/take-rizne-safari/>.
5. Форми екстремального туризму та країни світу як регіони з екстремальним потенціалом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://referaty.pp.ua/abstracts/ua/tourism/tourism_28202_7.php.
6. Хачідзе Л. Сафарі: куди вирушити, що можна побачити і скільки це коштує / Л. Хачідзе [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://travel.tochka.net/ua/7768-safari-kuda-otpravitsya-chto-mozhno-uidet-i-skolko-eto-stoit/#!>

УДК 339.85

І. А. Савченко – кандидат географічних наук, в. о. доцента кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Вплив тероризму та військових дій на міжнародний туризм

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і міжнародних відносин
СНУ ім. Лесі Українки*

Проаналізовано бар'єри військово-політичного характеру, які впливають на функціонування міжнародного туризму. Вивчено географію терористичних дій, які негативно вплинули на міжнародні туристичні потоки.

Ключові слова: міжнародний туризм, тероризм, безпека, військовий конфлікт.

Savchenko I. A. The Effect of Terrorism and Military Actions on International Tourism. The barriers of military-political nature affecting the international tourism are analyzed. The geography of terrorism that adversely affected the international tourist flows are studied.

Key words: international tourism, terrorism, security, military conflict.

У багатьох країнах туризм є однією з основ економіки й головним джерелом надходжень у бюджет. Ці держави намагаються всебічно підтримувати цю галузь економіки та дбати про безпеку туристів. У свою чергу, напади на найбільш відвідувані туристичні об'єкти є хорошим способом донести послання терористів до засобів масової інформації, оскільки туризм орієнтований на широкі маси населення.

Географія тероризму стрімко розширюється й передбачити сьогодні, яка країна буде наступною у списку постраждалих, стає неможливо. Подібні події підбивають популярність багатьох туристичних напрямків – насперед падає популярність мусульманських країн.

У світі є території, куди туристи можуть їздити лише з великою обережністю. Кількість країн, у яких зберігається складна політична обстановка, відбуваються військові або інші серйозні конфлікти, є значною (табл. 1). Щорічно близько 30 держав вважаються несприятливими для туризму. Але, оскільки динаміка змін постійна, а часом буває досить несподівана, урядові структури багатьох держав регулярно дають відповідні вказівки й офіційні рекомендації щодо поїздок своїх громадян у різні країни світу.

Таблиця 1

Бар'єри в міжнародному туризмі*

Вид конфліктних ситуацій	Вплив на туристичну діяльність в окремих країнах
Війни	Війни є бар'єром для розвитку туризму, як в країнах, що безпосередньо беруть участь у конфлікті, так і в сусідніх країнах. Наприклад, в'їзний туризм у Хорватію залишався обмеженим через тривалі військові дії в Боснії і Герцоговині. Переважна більшість країн Африки, Україна, Ізраїль, Сирія, Ліван
Політичні конфлікти	Наслідком подій на площі Тяньаньмень у 1989 р. стало суттєве скорочення туристичних прибуттів в КНР. Росія
Терористичні акти	Ізраїль, Іран, Ірак, Пакистан, Індія, Індонезія, Китай, Таїланд, Єгипет, Туреччина, Іспанія, Франція
Територіальні суперечки	В 1969-85 рр. в'їзний потік туристів у Гібралтар був суттєво обмежений через закриття кордону з Іспанією через територіальну суперечку між Великобританією та Іспанією. У 2014 р. курортний сезон у Криму був зірваний через окупацію території Росією. Абхазія, Південна Осетія, Тибет

* Складено за: [3].

UNWTO виражає стурбованість щодо стану розвитку туризму деяких країн в умовах політичної нестабільності й, як наслідок цього, посилення загрози особистої безпеки туристів. Експерти UNWTO виділили три види дестабілізації індустрії туризму через політичні причини, що становлять загрозу для особистої безпеки туристів.

По-перше, це глобальна тривала дестабілізація, спричинена воєнними діями або безперервними терористичними актами. Прикладами можуть слугувати такі території, як Ліван, Північна Ірландія, Шрі-Ланка, Уганда, Алжир, Афганістан, республіки колишньої Югославії, Ірак, Ізраїль.

Військові конфлікти здатні за короткий час знищити розвинену індустрію туризму, як це відбулося в колишній Югославії та в Іраку. Цьому можуть сприяти й інші екстремальні обставини, такі як ворожа пропаганда або короткочасна політична криза. Туристична інфраструктура в республіках колишньої Югославії, зокрема, була однією із найбільш розвинених у Європі. Громадянська війна, яка тривала п'ять років, нанесла величезні втрати індустрії туризму Хорватії, Сербії, Чорногорії, Боснії і Герцеговини. Відбулося різке скорочення обсягів туристичних потоків, а також їхнє переорієнтування з європейського Середземномор'я в інші регіони світу.

По-друге, негативно впливає на розвиток туристичної та готельної індустрії постійна напруженість і невизначеність у туристичних маршрутах. Сплески насильства, релігійного екстремізму, що проявилися в Єгипті, Індії, Ізраїлі, Ямайці, Кенії, Перу, ПАР, Філіппінах або Туреччині, здатні призвести до дестабілізації та перерозподілу туристичних потоків на користь більш спокійних країн.

І, по-третє, навіть одиничні випадки тероризму, короткочасні безладдя здатні призвести до дестабілізації туристичної діяльності, як це мало місце під час неспокоїв у Китаї, Франції, Японії, Великобританії.

Часто туристичні потоки до Близького Сходу зменшуються у зв'язку зі спалахами насильства в регіоні. Так само зменшуються вони й в інших «гарячих точках», у місцях здійснення терактів. Чимало туристів у XXI ст. вже стали жертвами терористичних угруповань. У 2002 р. на о. Балі терористи ісламського угруповання «Джемаа Ісламія» в результаті одного з нападів вбили 202 туристів, чим викликали побоювання серед тих, хто відпочивав чи планував відпочинок в Індонезійському регіоні. Зменшилася кількість туристичних прибуттів у 2002 р. в Тунісі внаслідок терористичної атаки, коли в синагозі на о. Джерба загинула 21 людина, у тому числі 14 німецьких туристів [1].

Перше місце в світі у списку гарячих точок тероризму займає Ірак, де сталося втричі більше терористичних актів, ніж у Пакистані, який займає друге місце за кількістю терактів.

Небезпечними є Афганістан, Пакистан, Сомалі та Нігерія. Найдинамічніша економіка Африки у 2013 р. зіткнулася з величезною кількістю терористичних актів. Їх число досягло 146, а кількість загиблих склала 3477 осіб [2].

Лівія, Кенія й Єгипет є тими країнами, де зафіксовано значне збільшення терористичних ризиків. Ключові галузі промисловості, у тому числі туристична й нафтогазова, значно страждають від цих загроз. На туристичний сектор Єгипту припадає 11 % ВВП країни, а падіння його виробництва внаслідок революційних подій склало відразу 43 %.

У Кенії після теракту в торговому центрі туристичний сектор відчув значне падіння, при тому, що на нього припадає 12 % економіки країни [5].

Свого часу таким же чином серйозно постраждала репутація Туреччини, насамперед серед європейських туристів, переважно німців, англійців і французів, найбільш педантичних у виборі місць для відпочинку.

В Туреччину їздить щорічно до 15 млн іноземних гостей. Скорочення цього потоку серйозно вдарило б по планах розвитку всієї економіки країни й туристичної індустрії також. Значну загрозу становлять напружені стосунки турецької влади з курдською меншиною. Проте серед численних жертв курдських бойовиків іноземців було порівняно небагато й то переважно це були скоріше випадкові жертви (за винятком давніх вибухів у храмі Св. Софії) [3]. А в курортній зоні – Анталії, Мармарисі курдські партизани взагалі себе не проявляли. Навіть при спокусі підірвати економіку Туреччини, позбавивши її туристичної валюти, курди не хотіли реально воювати з європейцями, які в якомусь сенсі є їхніми союзниками. Багато представників цієї меншини проживають у країнах ЄС і навряд чи хочуть відчутти посилення антитерористичних заходів європейських урядів.

Справжня небезпека для туристів, які відвідують як Малу Азію, так і Єгипет, Індонезію та інші куточки земної кулі, швидше виникає від воєнничих ісламських угруповань, але їх представників дуже важко визначити за національною ознакою.

Дуже часто здебільшого з боку філій «Аль-Каїди» висловлюються попередження про помсту різним державам із туристичним профілем (Іспанії, Єгипту, Таїланду та ін.). Найбільш кривавим було «попередження» в Мадриді. Мадридські теракти, які забрали життя 200 осіб, включаючи кілька десятків іноземців, спричинили певний відтік туристів. Сьогодні в Іспанію туристи продовжують їхати, хоча там залишається деяка баскська небезпека, але вона не розцінюється так серйозно [4].

Для повернення країн на колишні позиції на туристичному ринку уряди змушені були витратити величезні кошти на рекламу й промоушн, які змогли вплинути на їх популярність. Схожі проблеми спостерігаються на Філіппінах, Індонезії й у Росії (особливо в Москві).

Складна ситуація на Близькому Сході, у тому числі конфлікт між Ізраїлем і угрупованням «Хезболлах» в Лівані, має певний вплив на туристський потік у цей регіон.

Міжнародний туризм зростає всупереч загрозам тероризму й збройних конфліктів. Загроза тероризму не в змозі відбити у людей «бажання до зміни місць».

У справжню «туристичну Мекку» перетворилася Африка. Приплив туристів на континент зріс за минулий період майже на 10 %. Найбільш відвідуваними країнами є ПАР, Кенія, Мозамбік, Свазіленд і Сейшельські острови.

Незважаючи на реальну загрозу терактів на повітряному транспорті, кількість туристів, які обирають цей вид транспорту постійно зростає.

Останнім часом російські туроператори скаржаться про значне скорочення потоку туристів до Росії. Одна з головних причин – російсько-український конфлікт. За даними Союзу туристичної індустрії, з Європи та Америки в Росію туристи відмовляються їхати з ідейних мотивів, з інших країн – через побоювання за своє життя. Найбільша кількість відмов від заброньованих турів зафіксована з Європи. Однак, не всі європейці так єдині у своїх перевагах. Якщо фінни та поляки відмовляються їхати навідріз, то туристи з сонячної Італії продовжують купувати тури в далеку й холодну Росію. Водночас російські оператори стали відзначати часто вороже ставлення з боку своїх закордонних колег.

У Російському Союзі туріндустрії вважають, що позиція США щодо російсько-українського конфлікту впливає не тільки на потік туристів із Північної Америки. У зв'язку з позицією американської влади, помітно знижується кількість людей і з Латинської Америки, готових купити тур до Росії. Крім того, зафіксовані випадки неприязного ставлення до туристів із Росії в європейських країнах та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні через агресію Росії в Україні.

Туристична індустрія порівняно неохоче робить заходи безпеки. Багато менеджерів вважають, що такі заходи можуть відлякати не тільки терористів, а й охочих відправитися в подорожі. Туристи сьогодні настійно вимагають забезпечення їх безпеки добре навченими й озброєними професіоналами.

Зокрема, необхідно перебудувати систему безпеки готелів і мотелів. Адже найчастіше терористи діють не імпульсивно, а заздалегідь вивчивши всі підходи до обраних цілей і враховують слабкі сторони в їх охороні. У світі, сформованому після 11 вересня 2001 р., індустрії туризму слід бути особливо уважною до вимог клієнтів. Її успіх у XXI ст. може гарантувати тільки безпека й хороше обслуговування. Причому безпека висувається на перше місце. Коштує вона дорого, тому що включає в себе найм і навчання спеціальних кадрів, а також додаткові кошти на нове обладнання, комп'ютерну техніку та її програмне забезпечення. Персоналу, що

забезпечує безпеку туристів, потрібні навички щоб швидко пристосовуватися до постійно змінюваних умов.

Отже, у випадку серйозних військово-політичних загроз індустрія туризму не може існувати доти, поки не припиняться ці безладдя. Менш серйозні обставини політичного характеру спонукають уряди та керівників туристичної індустрії шукати вихід із кризи й формувати державні або міжнародні програми розвитку туризму.

Джерела та література

1. Безпека туристичних подорожей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stud24.ru/turism/bezpeka-turistichnih-podorozhej/376725-1194447-page3.html>
2. Завіруха Г. В. Релігійний екстремізм і феномен тероризму в сучасному світі / Г. В. Завіруха // Збірник праць за результатами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://intkonf.org/zaviruha-g-v-religijnyiekstremizm-i-fenomen-terorizmu-v-suchasnomu-sviti>
3. Офіційний веб-сайт Всесвітньої організації туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.world-tourism.org>
4. Капера І. Terroryzm a turystyka w krajach arabskich na przykładzie Egiptu / І. Капера // Bezpieczeństwo w turystyce, wybrane zagadnienia / pod red. S. Sacha. – Kraków : Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2009.
5. Srąga М. Zagrozenia terroryzmem jako bariera w rozwoju turystyki międzynarodowej / М. Srąga // Turystyka w Polsce w warunkach integracji europejskiej i globalizacji rynku światowego / red. І. Jędrzejczyk, W. Mynarski. – Katowice : Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, 2003.

УДК 911.3:796.5

И. Л. Фёдорова – преподаватель кафедры социально-экономической географии и туризма Брестского государственного университета имени А.С. Пушкина (Беларусь)

Роль интеграционных процессов в сохранении славянской культуры и развитии культурно-религиозного туризма

Работа выполнена на кафедре социально-экономической географии и туризма Брестского гос. университета им. А. С. Пушкина (г. Брест)

В статье рассматривается трансграничное сотрудничество Беларуси, Польши, Украины в области туризма как одного из видов регионального сотрудничества. Важной составляющей такого сотрудничества является историческое прошлое и его отражение в духовной культуре пограничья. Все это создаёт условия для формирования туристской привлекательности пограничья, а именно туризма религиозной направленности. Отмечается, что главной формой взаимодействия в туристском пространстве трансграничного региона являются трансграничные туристские маршруты.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, культура пограничья, трансграничный туризм религиозной направленности, трансграничный туристский маршрут.